

UNA PINTURA DE JAUME BLANQUER EL RETAULE MAJOR DE SANT FELIP NERI DE PALMA

Mn. Martí Ballester, natural de Petra, rector del col·legi de la Sapiència els anys d'estudiant i després successivament de les parròquies de Santa Margarita i de Santa Eulàlia de la ciutat, és el fundador de la Congregació de l'Oratori a Mallorca. El 26 de març de 1689 davant el notari Joan Garcia feia donació de les seves cases situades enfront del casal de la Inquisició, es comprometia a fer l'obra necessària per la instal·lació de la Congregació i encara a dotar-la de 200 lliures de cenç. Després obtenia tots els permissos necessaris per la fundació.

A l'agost de 1693 duia ja gastades Mn. Ballester 15.000 lliures, quan es posà malalt. El 18 de setembre el notari Bartomeu Mir rebia el seu darrer testament, en el que exceptuant alguns petits legats diu que tota la seva herència s'ha d'invertir en la fundació de l'Oratori i prohibeix que es destini a cap altre fi. Elegeix, per dur a terme la dita obra, el canonge Mateu Mir, D. Joan Dezcallar, succentor de la Seu, D. Francesc de Villalonga i Mir, i el magnífic senyor Francesc Mir, ciutadà militar i nebot del canonge esmentat. Moria Mn. Ballester el dia 1 d'octubre del mateix any.¹

Els marmessors de la Manda Pia anaven complint els desitjos de Mn. Ballester. L'any següent de la seva mort encarregaren el seu retrat al pintor Blanquer, que encara es conserva a l'Oratori, té 1,05 m. per 0'87 m., ha estat estat restaurat i du la següent inscripció: "A. R. D. Martinus Ballest. Presbiter. Primum Rtor. Parrochialis Ecclesiae Stae. Margaritae et postea Parrochialis Stae. Eulaliae. Comisarius Stae. Inquisitionis. Ecclesiae Oratorii Sti. Filippi Nerei Fundator. Obiit dia 1.º octobris 1693."

Diu així el rebut de dita pintura: "Jo Jaume Blanquer, pintor confes aver rebut del Sr. D. Matheu Mir pre. y canonge, altre dels administradors de la aratat del Sr. Dor. Martí Ballester, pre. Rcor. de

¹ Les notícies referents a la Congregació de l'Oratori estan extretes de la meua obra inédita "La Congregació de l'Oratori a Mallorca".

Ste. Eulalie quondam sis lliures, dic. 6 ll. y son p. un quadro de un retrato del dit Rtor. p. posar a la casa del Oratori de St. Felip Neri que jo dit Blanquer he pintat. Fet al 24 setembre 1694.²

El retaule major de Sant Felip Neri.

Els marmessors esmentats més amunt, atendien al progrés material de la futura Congregació però al començar el segle XVIII i esclatar la guerra de successió encara no s'havia duit a terme. Quan un llegeix tota l'extensa documentació es dona compte que la causa principal era la falta de medis econòmics. En 1710 moria el canonge Mateu Mir qui estava al davant de la fundació en nom de tots els marmessors i llegava dues mil lliures "en lo Oratori de Sant Felip Neri de la Ciutat principalment en la fàbrica del retaule de escultura del altar major."

Llevors es posà al davant de la fundació D. Francesc Mir, nebot de l'anterior i ara també canonge. El 13 d'abril de 1712 moria el canonge Joan Oliver qui llegava 350 lliures de renda a la primera de les dues comunitats, de l'Oratori de St. Felip o Teatins de St. Gaietà, que es fundà a Palma. Aquest legat acelarà la fundació.

El 24 de maig de 1712 es verificà solemnement la fundació de l'Oratori a Palma, era el primer preposít el P. Gabriel Tellades, de distingida família de Campos, amb dos companys el P. Antoni Barceló, oncle del célebre capità Antoni i el P. Jaume Canyelles. El primer Oratori com ja he indicat estava situat a la part de llevant de l'actual plaça major, tant l'església que tenia tres capelles per banda, com la residència eren sencilles.

L'any següent es començaven les obres del retaule major, fabricat íntegrament a Mallorca, que duraren prop de tres anys. El retaule era beneït el 26 de maig de 1716 pel canonge Mir qui no sols gastà les 2.000 lliures llegades pel seu oncle Mateu, sinó un total de 2.439 ll. 18 s. i 48 peces de vuit, com podrà comprovar el lector, endemés de la pintura de St. Felip, de valor, que fou portada d'Italia.

En 1854 per acord de l'Ajuntament fou enderrocat l'edifici de l'Oratori per cedir el lloc a la plaça major. Al restaurar-se la Congregació en 1859 a l'antic convent del Sant Esperit, cedit per l'Ajuntament amb autorització real allà traslladà el P. Francesc Molina, únic supervivent dels oratorians, l'antic retaule, i fou adaptat al presbiteri de l'antiga església trinitaria, que ja feia molts anys estava destinada a usos profans. La tela central de St. Felip fou substituïda per una imatge de

² "Llibre de alheretat del Dr. Martí Ballester, pre, olim rector de Santa Eulalia" pág. 281. Arxiu de l'Oratori.

poca qualitat, més tard fou col·locada la tela a la part superior del retaule del Diví Amor, on encara es troba. A principi d'aquest segle la tela de la Immaculada de la part superior del retaule fou substituïda per una imatge i col·locada dins la sagristia i l'antic sagrari encastat dins el retaule cedí el lloc a un expositori del Santíssim.

Construcció dels pedestals.

Jo el Dr. Juan Joseph Sancho, pre. fas fé com M. Thomas Sala, picapedrer de pedrafort ha rebut del Illre. Francese Mir pre. y canonge trenta lls. dic 30 ll. las quals son a bon conta de 120 ll. li ha de pagar dit Sr. canonge ab 4 pagares per lo valor de les pedestals del quadro de la capella major del Oratori de St. Felip Neri fet als 17 de janer de 1713. Dic 30 l.

Altres dos rebuts semblants pel mateix fi es fan el mateix any. Un al 26 de gener per 30 lliures i altre el 5 de juliol per 60 lliures "les quals son a compliment de les damunt dites 120 ll."

Fabricació.

Jo debaix firmat Andreu Carbonell, escultor he rebut del molt Ilustre Sr. Francese Mir Pre. y canonge mil sent sinquante lliures dec 1.150 l. per lo valor del quadro de lo altar major de Sant Felip Neri acompliment y si ningun altre alhera se trobe sia de ningun valor.

Fet als 17 desembre de 1715

Dic 1150 l.

Andreu Carbonell, escultor.

Daurat.

Jo debaix firmat Andreu Carbonell, escultor he rebut del molt Ilustre Sr. Francese Mir, Prevere y canonge vuitante set lliures y deu sous dic 87 l. 10 s. y son per lo valor de deurar el secrari y estofar y los cordons de les pintures y per ser axi fas lo present vuy al 25 de Max 1714.

Dic 87 l. 10 s.

Andreu Carbonell, escultor.

Jo debaix firmat Andreu Carbonell confes haver gastat noranta sis lliures per lo valor de 6.000 panys de or per daurar el sacrari del Oratori de Sant Felip Neri y dita cantitat he rebuda el Ilustre Francese Mir pre. y canonge. Fet de 17 desembre de 1715.

Dic 96 l.

Andreu carbonell, escultor.

Jo debaix firmat Andreu Carbonell escultor he rebut del molt Ilustre Sr. Fch. Mir Pre. y canonge sent sexanta vuit lliures dic 168 l. per lo valor de deu mil y sic sents panys de or per daurar lo quadro de Sant Felip Neri. Fet als 17 desembre 1715. Dic 168 l.

Andreu Carbonell, escultor.

Amb semblants termes del mateix escultor hi ha altres tres rebuts de l'any 1716. Un de 142 l. 8 s. "per lo que he gastat per acabar de daurar" del 2 de juny. Altre de 360 l. "per daurar" del 14 de juliol i altre de 196 l. "las quals son a compliment per la feyna de deurar el quadro" de 19 de juliol.

Pintures.

Jo de bax firmat Bartomeu Morey, pintor he rebut del molt Ilustre Francesc Mir Canonge y prevere setse ll. dic 16 l. y son per los tres quadros del sacrari de Sant Felip Neri y per ser axí fas lo present vuy als 5 abril 1714.

Bartomeu Morey.

Jo el doctor Joseph Sancho fas fe com mestre Miquel Pont, pintor ha rebut del Iltre. Francesc Mir, pre. y canonge trenta quatre ll. dic 34 l. las quals son per lo valor de las dos pintures de St. Carlos (Borromeu) y St. Francisco de Sales de la capella major de St. Felip Neri. Fet als 2 de juny de 1714. Dic 34 l.

Jo bax firmat Miquel Pont he rebut del molt Ilustre Sr. Francesc Mir pre. y canonge setanta lliures per els quadros a fets al altar major de la yglesia de Sant Felip Neri. Fet al 21 desembre de 1715. Dic 70 l.
Miquel Pont, pintor.

Mes he rebut del dit Sr. sinch reials de vuit per la ultra precisió de dits quadros. De dit dia

Miquel Pont.

S'ha de referir necessàriament a les pintures de la Inmaculada de la part superior del retaule i a tres de petites dimensions: St. Pere que corona el retaule, St. Mateu, apòstol i St. Francesc d'Assís situades a la part inferior, sobre els pedestals, els dos sants patronímics dels canonges que constejaren dit retaule.

Jo debaix firmat confes haver rebut del molt Ilustre senyor Francesc Mir Pre. y canonge de la Iglesia Catedral quarante tres pessas de vuit y ditas son per estofar, encarnar les figures y demes flors del quadro³ de Sant Felip Neri. Fet vui al 2 junii de 1716. Dic 43 P. de 8.

Juan Francisco Aragón.

Ciutat de Mallorca dia 26 de maig de 1974.

JOSEP CAPÓ JUAN

Signatures dels artistes esmentats:

Andreu Carbonell escultor

Parthomau Morey

Miquel Corri Pintor.

Juan Francisco Aragón

³ "Albarans de pagament per les obres pies del Iltre. Sr. D. Matheu Mir, pre. y canonge el qual mori el 7 de gener de 1710". Pags. 49, 50, 51, 52 i 53. Arxiu de l'Oratori. Per major claretat jo he dividit els rebuts en quatre apartats.